

forum for
natur og
friluftsliv
TROMS

Vannregionmyndigheten
v/Troms fylkeskommune
Postboks 6600
9296 TROMSØ

15. desember 2014

Høringsuttalelse til regional forvaltningsplan for vannregion Troms 2016 - 2021

Forum for Natur og Friluftsliv (FNF) Troms er kjent med at Regional forvaltningsplan for vannregion Troms 2016 – 2021 ligger ute på høring. FNF Troms ønsker herved å komme med innspill i saken.

FNF Troms er meget positiv til arbeidet med vannforskriften og målsetningen om å forbedre vannmiljøet i Troms. Dette er av vesentlig betydning for livsgrunnlag, helse, natur, landskap, miljø, bolyst, næring, naturopplevelser m.m. Vannforvaltning er sektorovergripende og bør gå som en rød tråd gjennom all planlegging. Arbeidet som er satt i gang gjør at vi har kommet et skritt lengere hva gjelder forvaltning av vannressursene, at eksisterende kunnskap er mer systematisert og at fokuset på vannkvalitet har blitt større. Vi ser likevel viktigheten av at vannforvaltningsarbeidet bør snakkes ytterligere opp og prioriteres langt sterke enn dagens tilfelle. I det overordnede ser FNF Troms utfordringer hva gjelder finansiering, kunnskapsgrunnlag og medvirkning. Hva gjelder reelle trusler for vannmiljøet vil vi i denne uttalelsen ha særlig fokus på vannkraftutbygging og oppdrett, samt vannets betydning for natur og friluftsliv.

Vann, natur og friluftsliv

Natur- og friluftsansjonene i Troms er meget opptatt av godt vannmiljø i fylket. Av hensyn til naturverdier er mangfold, landskap, livsgrunnlag og egenverdi viktige stikkord. Hva gjelder friluftsliv er vann av uvurderlig verdi både hva gjelder forutsetning for aktivitet og for å berike opplevelsen. 9 av 10 i Norge bedriver friluftsliv og i tillegg til å være berikende på det personlige plan har det en rekke positive helsefremmende og samfunnsmessige effekter. Av viktige aktiviteter i Troms relatert til vann kan nevnes; fiske, kajakk, padling, bading, kaiting, seiling, dykking, strandhugg, fossefall, vandring, fangst, foto, kaffekok, lyden av vann og naturopplevelse. Dette er noen av verdiene og aktivitetene som må ivaretas gjennom forvaltningsplanen.

Hva har FNF Troms gjort så langt?

FNF Troms har i de siste årene engasjert seg i vannforvaltningsarbeidet. Vi har spredd informasjon, og forsøkt å motivere til engasjement blant de frivillige organisasjonene. Vi har arrangert arbeidsmøter og koordinert innspill. Kontinuerlig oppfølging av viktige saker som kystsonenplan og vannkraftsaker har blitt prioritert, samt at vi har gitt uttalelse til Vesentlige vannforvaltnings spørsmål for Troms. Videre har vi hatt kontakt med regional vannregionmyndighet (VRM) og fylkesmannen, samt vært med i regional referansegruppe på papiret (se medvirkning). Vi har også deltatt aktivt på fylkesmannen sin konferanse «Miljømila».

FNF Troms, c/o Bioforsk Nord Holt, Pb. 2284, 9269 Tromsø
Tlf: 4141 7339 E-post: troms@fnf-nett.no Internett: www.fnf-nett.no/troms

FNF Troms er et samarbeidsforum for 13 natur- og friluftsansjoner i Troms som til sammen representerer rundt 15000 medlemmer. Medlemsorganisasjoner: Troms Turlag, Harstad Turlag, Norges Turmarsjforbund Troms, Naturvernforbundet i Troms, 4H Troms, KFUK-KFUM-speiderne Troms, Troms Fylkeskystlag, Troms Orienteringskrets, Norges Jeger- og Fiskerforbund Troms, Nord-Troms Krets av Norges Speiderforbund, Framtiden i våre hender Tromsø, Nord-Norsk Botanisk forening, Tromsø Casting og Fluefiskeforening.

Hva kan organisasjonene bidra med?

De frivillige natur- og friluftsgeselskapene har mye å bidra med i vannforvaltningsarbeidet. De har et stort nettverk i hele fylket – over 100 lokallag spredt rundt i alle fylkets 24 kommuner. De sitter på verdifull kompetanse og stor lokal kunnskap om sine vannressurser i sitt nærmiljø. Organisasjonene kan bidra til å skape engasjement rundt vannforvaltningen, samt lokal forankring. Gjennomføring av konkrete tiltak er det flere som tilbyr, mange jeger- og fiskeforeninger bedriver dette allerede, og sammen bidrar frivilligheten til å oppnå målene om et bedre vannmiljø i fylket. I all hovedsak består organisasjonene av frivillige medlemmer og noen få ansatte i et demokratisk system, og er i så måte viktige talerør for de allmenne interesser.

Kunnskapsgrunnlaget

I forvaltningsplanen kommer det fram at det er: ”... *betydelige mangler i kunnskap om tilstanden i vannforekomstene*”. Det er flott at dette nevnes, men vi mener det er nødvendig å løfte denne problematikken ytterligere. Et godt kunnskapsgrunnlag utgjør hele fundamentet for å utarbeide effektive forvaltningsplaner og å oppnå ønskede miljømål. I vann-nett kan en se at 52,6 % av den økologiske tilstanden til overflatevannet i vannregion Troms er udefinert. Hva gjelder kjemisk tilstand er 99,2 % udefinert. Vi er klar over at dette blant annet henger sammen med knapphet i ressurser og at mange av vannforekomstene kan antas å ha god tilstand, men det er viktig at det kommer klart nok fram hvilke kunnskapsgrunnlag det videre arbeidet baserer seg på. Det er alvorlig at kunnskapsgrunnlaget er så knapt, men det må heller ikke bli en sovepute for ikke å iverksette tiltak der det er nødvendig, eller å sette inn ressurser for å kartlegge der det er knyttet usikkerhet. I planen må det ligge en klar ambisjon om å løfte kunnskapsgrunnlaget ytterligere, samt å operere i forhold til føre-var-prinsippet i naturmangfoldloven i det videre arbeidet.

Finansiering

FNF Troms mener at en av de største utfordringene for vannarbeidet er knappheten på finansiering og ressurser. Dette bør komme tydelig fram i dokumentet. Arbeidet etter vannforskriften er omfattende og dersom en skal ha mulighet til å lykkes er en avhengig av tilstrekkelig finansiering. Rammevilkårene må økes i hele tiltakskjeden, både gjennom statsbudsjettet, på vannregionnivå, vannområdenivå og i kommunene. En er avhengig av et spleiselag mellom staten og fylkeskommunen for å oppnå miljømålene. FNF Troms håper at dette er noe fylkeskommunen er villig til å satse på og at de fra sin side vil bidra med tilstrekkelige midler. Mangelfull finansiering går også ut over medvirkning og kunnskapsgrunnlaget, som igjen vanskeliggjør måloppnåelsen for et bedre vannmiljø. Organisasjonene i Troms mener at vi sammen må jobbe for et økonomisk løft for vannforvaltningen. Samtidig vil vi understreke viktigheten av å ikke svartmale situasjonen helt, men å ha en motiverende innstilling om å få best mulig vannmiljø med de ressursene som er tilgjengelige. Det er da særlig viktig å vinkle vannforvaltningen positivt og legge godt til rette for medvirkning. En slik motiverende holdning bør planen være en viktig bærer av.

Medvirkning

God og reell medvirkning er av avgjørende betydning for en effektiv og kunnskapsbasert forvaltningsplan. Dette er en av vannforvaltningsarbeidets klare intensjoner og er også å finne i §27 i vannforskriften; hvor det står at VRM, i samarbeid med vannregionutvalget, skal legge til rette for at alle interesser gis anledning til å delta aktivt i gjennomføringen av forskriften og særlig ved utarbeidelse, revisjon og oppdatering av forvaltningsplaner og tiltaksprogrammer. FNF Troms ser dessverre tydelige mangler ved å følge opp forskriften i Troms.

FNF Troms ble i 2011, gjennom eget initiativ, med i Regional referansegruppe (RR). Vi hadde forventninger til at dette ville føre til en tett dialog med VRM, men erfaring har vist at vi aldri har blitt kontaktet i denne sammenheng – det være seg møter eller informasjon på e-post. Vi har også undersøkt status for våre medlems- og samarbeidsorganisasjoner. NJFF-Troms,

Naturvernforbundet i Troms og NOF Troms står alle oppført med kontaktpersoner på fylkeskommunen sine nettsider over RR, men ingen av personene hadde hørt noe, og enkelte visste ikke engang at de var med i en slik gruppe. FNF Troms er overbevist om at vannforvaltningen vil ha mye å tjene på en tettere dialog med natur- og friluftsansjone underveis, og ikke kun i ordinære høringsrunder.

Vi vil gi ros for hvordan vi har blitt møtt de gangene vi selv har tatt initiativ før møter eller skrevet noe om friluftsliv, feks til vesentlige vannforvaltningsspørsmål. Vi opplevde at relativt mye av det vi spilte inn ble hørt. Likevel er det mye å gå på, særlig da vi forventer at det også blir lagt til rette for reell medvirkning fra VRM sin side. Vi mener det er lettere å komme med konstruktive og konkrete innspill underveis enn når organisasjonene får en lang forvaltnings- og tiltaksplan til ordinær høring. Mange kan oppleve det som en høy terskel å sette seg inn i det store dokumentet. FNF Troms fikk tatt opp noen av problemstillingene og mulighetene innenfor vannforvaltning under fylkesmannen sin konferanse «Miljømila» i oktober 2014, da vi holdt innlegg om tematikken. Dette var et viktig ledd i reell medvirkning, og vi er takknemlige for at vi ble invitert med. Likevel savnet vi at det var noen fra fylkeskommunen og VRM for å høre på hva vi hadde å si. Vi stiller oss spørrende til at deltakelse på «Miljømila» ikke ble prioritert fra VRM sin side da vi og andre oppfattet dette som Troms vannregions svar på en regional høringskonferanse for vannforvaltningsplanen.

I vedlegget til kapittel 2.2 Medvirkning, er det en lang oppramsing av møter med samarbeidspartnere. Vi kan lese av listen av det fra 2010 ikke har vært oppført ett møte med frivillige organisasjoner, eller med den regionale referansegruppen. Det er viktig å være klar over forskjellen mellom samordning og samarbeid på tvers av kommuner, fylkeskommune og sektormyndigheter, og medvirkning fra frivillige organisasjoner. Dette er veilederen fra Miljødirektoratet tydelig på. Det er veldig positivt at VRM har fått til medvirkningsmøter / samarbeidsmøter med alle kommunene i fylket i løpet av høsten 2014, men vi skulle gjerne sett at det også ble lagt til rette for frivilligheten; enten på disse møtene, eller gjennom egne møter.

I planen heter det at den viktigste arenaen for medvirkning skal være på vannområdenivå, noe vi sier oss enige i. Vi har likevel fått tilbakemelding fra lokale organisasjoner om at dette har vært manglene. Da det i Troms ikke er oppnevnt vannområdeutvalg legges ansvaret på kontaktpersoner i kommune. Vi har forståelse for at disse ofte har mye å gjøre, og at vannforvaltning gjerne kommer som et tillegg til mange andre oppgaver. Vi anbefaler at det legges tydeligere rammer for medvirkning fra VRM, med god støtte, opplæring og oppfølging, slik at ikke medvirkningsansvaret blir lagt til hver enkelt saksbehandler/kontaktperson i kommunen alene.

FNF Troms foreslår følgende tiltak for å stimulere til bredere medvirkning i tiden framover:

- Arrangere åpne folkemøter.
- Legge møter med frivillige som målgruppe på kveldstid.
- Utarbeide mer tilgjengelig og forståelig informasjon for allmennheten.
- Arrangere temamøter om for eksempel oppdrett, vannkraft, m.m.
- Bruke referansegruppene aktivt.
- Bruk lokale eksempler som utgangspunkt for diskusjoner/oppmerksomhet rundt vannforvaltning.
- Ha god kontakt med FNF, og særlig NJFF og Naturvernforbundet.
- Snakk opp vannforvaltning, så kan vi sammen forsøke å engasjere bredest mulig.

FNF Troms er fornøyde med at det i planen presiseres at innsatsen for medvirkning fra allmenne interesser skal styrkes og legges bedre til rette for i kommende planperiode.

Vannkraft

Det er de fysiske inngrepene med vannføringsendring som er den klart største påvirkningen for vannforekomstene i Troms. FNF Troms ønsker å understreke det store presset det er på vassdragene i fylket grunnet kraftutbygging, og særlig de senere års massive tilkomst av småkraftutbygginger. I dag er det gitt 86 vannkraftkonsesjoner i fylket, kun 17 er avslått. Det er fremdeles over 60 småkraftsøknader inne som ikke er ferdigbehandlet. I tillegg har vi en rekke større kraftverk, hvor de gamle kraftverkene med fraværende miljøkrav utgjør en stor trussel for vannmiljøet. Manglende minstevannsføringer og magasinrestriksjoner reflekteres i fylkets fiskebestander, særegne naturtyper forsvinner, og konsekvensene for arter og naturtyper knyttet til vassdragsmiljø påvirker i aller høyeste grad friluftslivs- og landskapsverdiene.

FNF Troms mener at revisjon og bedring av miljøstanden i gamle kraftverk bør få særlig prioritet i forvaltningsplanens periode. I dag har vi en rekke kraftverk med uholdbare miljøstandarder. Det er positivt at forvaltningsplanen nevner en del av disse. Utgangspunktet er listen laget av NVE og Miljødirektoratet. FNF Troms mener at Altevatt-Barduvassdraget er selvsagt da det allerede er en pågående revisjonsprosess på gang. Denne bør slutføres snarest. Videre ser vi viktigheten av å bedre miljøvilkårene til Kåfjordelva. Her er miljøforholdene særlig dårlige og elva tørregges til tider helt. Kvæningen og Skibotnelva må også prioriteres høyt. Det må legges konkrete planer for hvordan man ønsker å gjennomføre revisjon og hvilke miljømål en setter. Vi etterlyser også en sterkere prioritering om hvilke kraftverk en hovedsakelig skal forbedre i planperioden.

I planen står det at «i tillegg til disse anbefales det at det blir prioritert å innføre standard miljøvilkår for Kvæningen (Abojohka), Skarsfjord, Lysbotn, Storelva, Nord Forså, Sikkhajohka, Rottenvik og Gausvik kraftverk der det i dag er revisjonsadgang. Disse er alle gamle konsesjoner helt uten miljøvilkår.» VRM anbefaler at disse bør problemkartlegges. FNF Troms skulle gjerne sett at viktigheten med en snarlig forbedring av miljøtilstanden til disse elvene kom tydeligere fram. Vi stiller spørsmål ved hvor lang tid problemkartleggingene tar og om hvor realistisk det blir den tiltrente forbedring i kommende planperiode. Vi mener det er avgjørende med en mer ambisiøs satsing på revisjon av gamle kraftverk.

I temaet knyttet til revisjon av gamle kraftverk, mener FNF Troms at en må kunne ha en revurdering av kvalitetskrav og tiltak ved eksisterende kraftverk hvert 6. år. Det bør kunne gis nye krav til blant annet minstevannføring og grenser for raske variasjoner i vannføringa, trygge system for sikring mot tørrelegging av elv ved feil og magasinnivå som oppfyller sesongmessige nivåkrav for å sikre gyting og uhindra vandring for fisk. Dette er viktig for å sikre godt økologisk potensial og for at økosystemene skal kunne fungere.

FNF Troms mener at dagens miljøkrav i Vannforskriften skal gjelde fullt ut ved revisjon av gamle vannkraftkonsesjoner og at konsesjonsvilkår som påvirker vannforekomstens tilstand må kunne bli justert hvert 6. år i tråd med direktivets krav. En må likevel fortløpende kunne gjennomføre habitatforbedrende tiltak, fisketrapper og lignende, selv om kraftverkene ikke er til revisjon. Det er et stort potensial for å forbedre levevilkårene til mange arter, selv uten produksjonstap.

NVE anslår at krafttapet fra de 50 prioriterte vassdragene fra NVE og Miljødirektoratet, vil ligge på 2,3 – 3,6 TWh/år. Vi vil påpeke at Norge likevel har overskudd av energi, at økt kraftproduksjon kommer som et resultat av endringer i klima, samt at det er stort potensial for energieffektivisering og sparing. I så fall er det reelle krafttapet relativt lite, og miljøgevinstene ved opprusting og revidering av gamle kraftverk store. I tillegg kommer de positive effektene for lokale samfunnsmessige behov som verdiskaping, bolyst, folkehelse, friluftsliv, reiseliv m.m.

Oppdrett

Det er et relativt stort omfang av oppdrett og havbruksnæring i vannregionen, og det er forventet å øke betraktelig. Utfordringene knyttet til oppdrettsnæringa er godt kjent og det er grunn til å være varsomme hva gjelder risiko både for rømming, lakselus og utslipp. FNF Troms spilte allerede inn til «Vesentlige vannforvaltningsspørsmål» at oppdrettsvirksomhetens utfordringer burde prioriteres høyere. Den var da prioritert på ”topp-seks-listen” i kun et vannområde, selv om vi vet at mange av områdene har hatt betydelige utfordringer knyttet til oppdrett.

Riksrevisjonens undersøkelse av havbruksforvaltningen peker på betydelige miljømessige utfordringer og stiller spørsmålsteget ved bærekraftigheten til dagens oppdrettsnæring. Erfaringer viser også at 10-20 % smolt rømmer fra anleggene og blander seg med villfisk. På dette stadiet er fiskene vanskelige å skille med det blotte øyet, men DNA`et er like fullt forskjellig. Målet om at påvirkninger som truer laksens genetiske mangfold skulle reduseres til et ikke-skadelig nivå innen 2010 er ikke nådd. Også i Troms er mange av elvene påvirket av rømt oppdrettsfisk. Det har den siste tiden også vært en omfattende luseproblematikk som har medført at enkelte tiltakshavere måtte slakte ned store deler av produksjonsstammen sin. FNF Troms mener oppdrettstematikken er av særlig viktighet da det påvirker store geografiske områder, både kystvann så vel som elver.

Vi er klar over at oppdrett foreløpig har en uavklart rolle i vannforvaltningen. Det er gitt nasjonale føringer for at påvirkninger fra oppdrett ikke skal tas med i karakteriseringen i denne planfasen, og at det derfor ikke gis anledning for vannregionene å legge inn informasjon om disse påvirkningene i vann-nett, eller gjøre vurderinger knyttet til dette. Vi mener likevel at tematikken er så viktig og av avgjørende betydning for vannmiljøet i Troms, at problemstillingen og utfordringene bør vies større plass i forvaltningsplanen. Utfordringene nevnes bare så vidt det er i planen, og med mest fokus på næringens behov for gode miljøforhold. Vi mener at konsekvensene av akvakultur hva gjelder blant annet rømming og lakselus må synliggjøres bedre. Målet om en miljømessig bærekraftig oppdrettsnæring bør vektlegges, og vi mener at en tydeligere synliggjøring av disse utfordringene på vannmiljøet i Troms vil gi planen større tyngde og legitimitet.

Prioriteringer

FNF Troms savner klarere prioriteringer i tiltaksanalysene. En vil ikke kunne gjennomføre alt, så en er nødt til å velge hva som haster mest, kombinert med hva som er realistisk å kunne gjennomføre. Vi vil oppfordre VRM til å framskrive planens virkning og prioriteringer. Terskelen for sektormyndigheter å unnvike fra planen og foreslåtte tiltak bør være høy.

Behov for problemkartlegging

Vi ser i oppsummeringen av tiltaksprogrammet at; «hoveddelen av de foreslåtte tiltakene i vannregion Troms er kartlegging». Dette skyldes både at VRM har liten kunnskap om de fleste vannforekomstene og at det er vanskelig å foreslå tiltak om man ikke har dokumentasjon på tilstanden. Vi har forståelse for at kunnskapsgrunnlaget er variert og at det er behov for større finansiering. Likevel etterspør vi større ambisjoner om å oppnå konkrete og målrettede tiltak også i perioden 2016 – 2021, ikke kun problemkartlegginger. Der hvor påvirkning og ansvarlig myndighet for dette er kjent, skal en ikke bruke problemkartlegging for å unnta sektorene ansvaret. Det er viktig at forvaltningsplanen trekker fram noen konkrete og gode prosjekt som kan gi snarlige, synlige resultat i hvert vannområde, slik at vanntilstanden bedres, samt at de som jobber med dette blir motivert og ser at det nytter. I tiltaksprogrammet synes vi å finne i overkant mange «problemkartlegginger» som foreslås som tiltak, kontra reelle tiltak som kan bedre miljøtilstanden. I henhold til seksårssyklusen skulle disse kartleggingene vært gjort tidligere, noe som kan tyde på at vannforskriften ikke har vært godt nok prioritert.

Nytten av tiltakene

FNF Troms skulle gjerne sett en tydeligere beskrivelse av hva som er nytten av tiltakene. Dette er viktig for å skape engasjement blant frivillige, samt motivere politikerne til å fatte vedtak som bidrar til at man oppnår målene. Dersom det er større fokus på kostnader enn nytte, kan mange oppleve at vanddirektivet mer er en pliktøvelse pålagt fra EU istedenfor noe som er til beste for natur og innbyggere i Troms. Vi ser stor nytte av direktivet, og med god tilrettelegging og medvirkning vil vi kunne oppnå meget gode resultater i vannregionen.

FNF Troms ønsker Troms fylkeskommune lykke til i arbeidet med å ferdigstille forvaltningsplanen og tiltaksprogrammene.

For Forum for Natur og Friluftsliv Troms
Eivind Høstmark Borge
Fylkeskoordinator

Kopi:
Fylkesmannen i Troms